

Utdrag fra Snorre sin saga om Olav den Hellige .

Asbjørn Sigurdson drar sørover for å kjøpe korn:

Asbjørn gav seg av sted og hadde tjue mann med, de seilte nordfra om sommeren, og det er ikke fortalt noe fra ferden før de kom til Karmsund en dag mot kvelden og la til ved Avaldsnes.

Det er en stor gard der ikke langt oppe på Karmøy som heter Avaldsnes. Det var en kongsgard, en fin gard, og der rådde Tore Sel, han var årmann der. Tore var en mann av lav ætt, men han hadde kommet seg opp, han var en god arbeidskar, talte godt for seg, svær til å skryte, pågående og stri. Det hjalp han godt siden at han fikk hjelp av kongen. Han var snar til å si fra og uvøren i munnen.

Asbjørn og folkene hans lå der natta over. Om morgenen da det ble lyst, kom Tore og noen andre ned til skipet. Han spurte hvem som eide dette staselige skipet. Asbjørn sa hvem han var og nevnte sin far. Tore spurte hvor han skulle hen som lengst, og hva ærend han hadde. Asbjørn sa han ville kjøpe seg korn og malt; han sa som sant var, at det var svært uår nord i landet. "Men vi har hørt at det skal være godt år her. Vil du, bonde, selge oss korn? Jeg ser dere har store stakker her; det ville være en hjelp for oss om vi ikke trengte fare lenger." Tore svarte: "Jeg skal hjelpe deg så du ikke trenger å reise på kornkjøp lenger, verken her i Rogaland eller videre. Jeg skal fortelle deg at du like godt kan snu her og ikke seile lenger, for du får ikke korn, verken her eller andre; steder kongen har forbudt å selge korn herfra nord i landet. Reis hjem igjen, håløyg. Det blir det beste for deg.

Asbjørn sa: "Om det er som du sier, bonde, at vi ikke kan få kjøpt korn, så har jeg et annet ærend som ikke er mindre, jeg vil hilse på venner på Sola og se hvordan Erling, min frende, har det hjemme." Tore sa: "Hvor nært frendskap er det mellom deg og Erling?" Han sa: "Mor mi er søster hans." Tore sa: "Nå har jeg visst vært litt fort til å snakke, siden du er søstersønn til rygekongen !" Så tok Asbjørn inn teltene og styrte ut med skipet. Tore ropte etter dem: "Far vel da, og kom innom her på hjemvegen !" Asbjørn sa at det skulle han gjøre.

Asbjørn kjøper korn fra Erling Skjalgsons treller

Så drog de videre og kom til Jæren mot kvelden. Asbjørn og ti mann gikk i land, de andre ti ble igjen på skipet. Da Asbjørn kom til garden, ble han godt mottatt, og Erling var svært blid mot ham. Erling satte ham ved sida av seg og spurte ivrig etter nytt nord fra landet. Asbjørn fortalte ham alt om det ærend han var ute i. Erling sa det var ingen lett sak, for kongen nektet dem alt kornsalg. "Jeg tror ikke det fins noen mann her," sa han, 'som våger seg til å bryte kongens ord. Jeg må være nøye med å følge kongens sinn, for det er så mange som vil ødelegge vennskapet mellom oss." Asbjørn sa: 'Sannheten får en sist høre. Helt fra barnsbein har jeg alltid lært at mor mi var fribåren i alle ættgreiner, og videre at Erling på Sola nå var den mekttigste av frendene hennes. Men nå hører jeg du sier at du er ikke mer fri for kongens treller enn at du ikke kan gjøre det du har lyst til med kornet ditt." Erling så på ham

og smilte, han sa: "Dere håløyger kjenner nok mindre til kongens makt enn vi ryger, og du bruker vel lett store ord hjemme; du har godt å slekte på i det stykket. La oss først drikke, frende, så får vi se på det i morgen hva vi kan gjøre med ærendet ditt." De gjorde det, og var glade om kvelden.

Dagen etter talte Erling og Asbjørn med hverandre. Erling sa: "Jeg har tenkt ut noe med kornkjøpet ditt, Asbjørn. Men er du svært nøye med hvem du handler med?" Han sa at han brydde seg aldri det grann om hvem han kjøpte korn av, når bare den som solgte, hadde rett til det. Erling sa: "Jeg skulle tro trellene mine hadde så mye korn å selge at du kan få kjøpt det du trenger. De står ikke under lov og landsrett som andre folk." Asbjørn sa at dette ville han ta imot. Så ble det sagt fra til trellene om kjøpet; de fant fram korn og malt og solgte det til Asbjørn, og han lastet skipet så mye han ville. Da han var ferdig til å seile, fulgte Erling ham ut og gav ham vennegaver; de skiltes som kjære venner.

Tore Sel konfiskerer Asbjørns kornlast og tar seilet hans

Asbjørn fikk god bøl og la til ved Avaldsnes på Karmøy om kvelden, og ble der natta over. Tore Sel fikk straks høre at Asbjørn var kommet, og likeså at skipet hans var fullastet. Tore stevnte til seg folk om natta, så han hadde seksti mann før det var dag. Så snart det ble litt lyst, gikk han ned til Asbjørn, han og mennene gikk like ut på skipet. Da var Asbjørn og hans folk alt kledd, og Asbjørn hilste på Tore. Tore spurte hva slags last Asbjørn hadde på skipet. Han sa det var korn og malt. Tore sa: 'Så har Erling gjort som han er vant til og tatt alt det kongen har sagt for å være bare løst snakk. Han har ennå ikke blitt lei av å stå imot ham i alle ting. Det er et under at kongen finner seg i allting av ham.'

Tore brukte seg fælt en stund. Da han tidde, sa Asbjørn at det var Erlings treller som hadde eid kornet. Tore svarte skarpt at han brydde seg ikke om hans og Erlings krokveger. "Nå er det ikke annet å gjøre for dere enn å gå i land, Asbjørn, ellers hiver vi dere over bord. Vi vil ikke ha noe bråk med dere mens vi rydder skipet." Asbjørn så at han hadde ikke folk nok mot Tore, og så gikk Asbjørn og folkene hans i land, og Tore lot hele ladningen flytte i land fra skipet. Da skipet var ryddet, gikk Tore bortover skipet. Han sa: "Det var svært så godt seil de har disse håløygene, ta det gamle seilet fra lastebåten vår og gi dem det! Det er fullt ut godt nok til dem når de seiler med tom båt." Dette ble gjort, seilene ble byttet. Så seilte Asbjørn og folkene hans sin veg etter dette, og han styrte nordover langs kysten og stanset ikke før han kom hjem først på vinteren. Denne reisen snakket folk mye om.

Asbjørn fikk ikke noe strev med å lage gjestebud den vinteren. Tore (Hund) bad Asbjørn og mor hans til julegjestebud med så mange menn som de ville ta med seg. Asbjørn ville ikke reise, så han satt hjemme. Det viste seg at Tore syntes Asbjørn hadde tatt imot innbydelsen på en lite hedrende måte, og så gav Tore fantord fra seg om denne reisen til Asbjørn. "Det var nok så," sa han, "at det er stor forskjell på oss frendene til Asbjørn, men Asbjørn viser det nå også tydelig, slikt strev som han tok for å hilse på Erling på Jæren i sommer, og så vil han

ikke komme hit til meg som bor i det nærmeste huset. Eller kanskje det er så at han tror det bor en Sel-Tore på hver holme."

Slike ord fikk Asbjørn høre fra Tore, og flere til av samme slag. Asbjørn var helt ute av seg for denne reisen, og verre ble det da han hørte den var til latter og spott. Han ble hjemme hele vinteren og gikk ikke i noen gjestebud.

Asbjørn kommer til Avaldsnes og dreper Tore Sel

Asbjørn hadde et langskip; det var ei snekke med tjue tofter, og den stod i det store nauset. Etter kyndelsmess lot han sette fram skipet og bar all redskap ut på det og lot det gjøre seilklart. Så stevnte han til seg vennene sine og fikk nesten nitti mann, alle vel væpnet. Da han var ferdig og han fikk bør, seilte han sørover langs land; de seilte av sted, men fikk nok så seint bør. Da de kom sør i landet, seilte de den ytre leia mer enn den vanlige skipsleia. Det hendte dem ikke noe før de kom inn til Karmøy om kvelden torsdag etter påske. Denne øya er slik laget; det er ei stor øy, lang, men for det meste ikke brei; den ligger på utsida av den vanlige skipsleia. Det er ei stor bygd der, men ellers er store deler av øya ubygd, de som ligger ut mot havet. Asbjørn og hans folk landet på utsida av øya, der det var ubygd.

Da de hadde fått opp teltene, sa Asbjørn: "Nå skal dere bli igjen her og vente på meg; jeg vil gå opp på øya og få greie på hvordan det står til her, fordi vi har ikke hørt noe om det i forvegen." Asbjørn var dårlig kledd og hadde ei sid hette på, en båtshake i handa, men et sverd ved sida under klærne. Han gikk i land og innover øya. Da han kom opp på en høyde der han kunne se garden på Avaldsnes og ut i Karmsund, så han det kom en mengde folk dit både på sjø og på land, og alle drog til garden på Avaldsnes; det syntes han var merkelig. Så gikk han opp på garden og inn der tjenestefolkene holdt på å lage til maten; da hørte han straks så pass at han skjønnte på det de sa, at kong Olav var kommet dit på veitsle, og dessuten at kongen hadde gått til bords.

Asbjørn går mot kongsgarden på Avaldsnes. (Ill. E. Werenskiold)

Asbjørn gikk inn i stua, og da han kom i forstua, gikk det folk ut og inn, så det var ingen som la merke til ham. Stuedøra stod åpen, og han så at Tore Sel stod foran høgsetebordet. Det

var langt på kvelden. Asbjørn hørte at folk spurte Tore om hvordan det gikk for seg mellom ham og Asbjørn, og videre at Tore hadde en lang historie om de, og Asbjørn syntes han lot den helle sterkt til den ene sida. Så hørte han en som sa: "Hvordan tok han Asbjørn det da dere ryddet skipet?" Tore sa: "Han bar seg da noenlunde mens vi ryddet skipet, men likevel ikke helt godt, men da vi tok seilet fra ham, gråt han."

Da Asbjørn hørte dette, drog han sverdet hardt og fort og løp inn i stua, og hogg til Tore med en gang; hogget kom i halsen bakfra på ham, og hodet falt ned på bordet foran kongen og kroppen over føttene hans, borddukene fløt i bare blod både oppe og nede. Kongen sa de skulle ta ham, og så ble gjort; Asbjørn ble tatt til fange og ført ut, så tok de bordstellet og dukene og bar dem ut, og så liket til Tore, som også ble båret bort, og så sopte de alt det som var blitt blodig. Kongen var fælt harm, men han styrte seg når han talte, som han alltid brukte.

*Asbjørn hogger hodet av Tore Sel.
(Ill. Kittelsen. Olav den Helliges saga)*

Kong Olav dømmer Asbjørn til døden

Skjalg Erlingsson stod opp og gikk fram for kongen og sa: "Nå går det som ofte ellers, konge, vi må vende oss til Dem for å finne en råd ut av dette. Jeg vil by bøter for denne mannen, så han skal få ha liv og lemmer; men De, konge, skal rå for alt annet." Kongen sa: "Er ikke det en dødssak, Skjalg, om en mann bryter påskefreden? Og en til om en mann dreper en annen i kongens hus? Og en tredje, som riktignok du og far din vel synes har lite å si, han brukte føttene mine til hoggestabbe?" Skjalg svarte: "Det var leit, konge, at De ikke likte dette; ellers var det ikke dårlig gjort. Men om De, konge, synes det er et verk som går Dem imot, og at det har mye å si, så venter jeg likevel å få mye igjen for min tjeneste hos Dem. Mange vil si at dette kan De godt gjøre." Kongen sa: "Du er nok mye verdt, Skjalg, men jeg vil ikke for din skyld bryte loven og minke kongens verdighet."

Skjalg vendte seg bort og gikk ut av stua. Det hadde vært tolv mann i følge med Skjalg, og de fulgte ham alle sammen, og det var mange andre som gikk bort med ham også. Skjalg sa til

Torarin Nevjolvsson: "Om du vil ha vennskap med meg, så gjør du alt du kan for at mannen ikke skal bli drept før søndag."

Så gikk Skjalg og mennene hans av sted; de tok en robåt han hadde, og rodde sørover så hardt de kunne, og kom til Jæren i grålysningen. Der gikk de opp på garden og til det loftet Erling sov i. Skjalg løp mot døra, så den knakk i naglene. Av dette våknet Erling og de andre som var der inne, han kom seg opp i en fart, greip skjold og sverd og løp til døra og spurte hvem det var som hadde slikt hastverk. Skjalg sa hvem han var, og bad ham lukke opp. Erling sa: "Jeg kunne tenke det var du som farer så uvettig; har dere noen etter dere?" Så ble døra lukket opp. Nå sa Skjalg: "Du synes kanskje jeg har hastverk, men jeg tenker ikke Asbjørn, din frende, synes jeg farer for fort der han sitter i lenker nord på Avaldsnes. Det er mer mandig å ta av sted og hjelpe ham." Så skiftet far og sønn noen ord, Skjalg fortalte Erling hvordan alt hadde gått for seg da Sel-Tore ble drept.

Kong Olav satte seg i høgsetet igjen da de hadde ryddet opp i stua. Han var fælt harm. Han spurte hva de hadde gjort med drapsmannen, det ble sagt at han stod ute i svalgangen og var tatt i forvaring. Kongen sa: "Hvorfor er han ikke drept?" Torarin Nevjolvsson sa: "Herre, rekner De det ikke for mord å drepe folk om natta?" Da sa kongen: "Sett ham i lenker og drep ham i morgen." Så ble Asbjørn lenket og lukket inne i et hus natta over.

*Asbjørn står bundet i svalen og venter på dødsdommen.
(Ill.E. Werenskiold. Olav den Helliges saga)*

Dagen etter hørte kongen morgenmesse, så gikk han til møter og satt der til høymessen; da han gikk fra messen, sa han til Torarin: "Nå står vel sola høyt nok til at Asbjørn, vennen din, kan bli hengt." Torarin bøyde seg for kongen og sa: "Herre, sist fredag sa biskopen at den kongen som har all makt, han tålte likevel prøvelser; og salig er den som kan likne på ham mer enn på dem som dømte ham til døden, eller på dem som drepte ham. Nå er det ikke lenge til i morgen, og da er det hverdag." Kongen så på ham og sa: "Du skal få din vilje, han skal ikke bli drept i dag. Men nå skal du overta ham og ta vare på ham, og det skal du vite for visst at du setter livet på spill om han kommer bort på noen måte."

Så gikk kongen sin veg, og Torarin gikk dit hvor Asbjørn satt i lenker. Nå tok Torarin av ham lenkene og fulgte ham bort i ei lita stue og lot ham få mat og drikke, og fortalte ham hva kongen hadde lovt om Asbjørn løp bort. Asbjørn sa at Torarin trengte ikke være redd for det. Torarin satt hos ham lenge om dagen og sov der om natta også.

Lørdagen stod kongen opp og gikk til morgenmessen, så gikk han til møtet, der var det kommet en mengde bønder, og de hadde mange ting de skulle ha avgjort. Kongen satt der lenge utover dagen, og det ble seint før han gikk til høymesse. Etterpå gikk kongen og spiste, og da han hadde spist, ble han sittende å drikke en stund før bordene ble tatt ned.

Torarin gikk til den presten som hadde å gjøre med kirken der, og gav ham to øre i sølv for at han skulle ringe inn helgen med en gang de tok bort bordet for kongen. Da kongen hadde drukket en stund så han syntes det var nok, ble bordene tatt bort. Da sa kongen at nå var det best trelleene tok med seg drapsmannen og drepte ham. I det samme ringte de helgen inn. Så gikk Torarin fram for kongen og sa: "Mannen får da få grid helgen over, enda så galt han har gjort." Kongen sa: "Du får gjete ham, Torarin, så han ikke kommer bort." Så gikk kongen til kirken og hørte nonsmesse, og Torarin satt hos Asbjørn resten av dagen.

Søndag kom biskopen til Asbjørn og skriftet ham og gav ham lov til å høre høymessen. Da gikk Torarin til kongen og bad ham finne folk til å holde vakt over Asbjørn. "Nå vil jeg ikke ha mer med hans sak å gjøre," sa han. Kongen sa han skulle ha takk for det. Så satte han folk til å holde vakt over Asbjørn, og da satte de lenker på ham. Da folk gikk til høymesse, ble Asbjørn leidd til kirken; han og de som holdt vakt over ham, stod utenfor kirken. Kongen og hele allmuen hørte messen stående.

Konfrontasjon mellom Olav den hellige og Erling Skjalgsson på Avaldsnes

Nå må vi gå videre der vi sluttet før. Erling og Skjalg, sønn hans, rådførte seg med hverandre om vanskelighetene, og da Skjalg og de andre sønnene rådde sterkt til det, ble de stående ved det at de samlet folk og skar hærpil: det kom snart en stor hær sammen, og de gikk om bord i skipene; så holdt de manntall, og der var innpå femten hundre mann. Med denne hæren drog de av sted, og om søndagen kom de til Avaldsnes på Karmøy og gikk opp til garden med hele hæren; de kom dit nettopp da evangeliet var lest. De gikk straks opp til kirken, tok Asbjørn og brøt lenkene av ham. Ved dette ståket og ved larmen av våpen løp alle de inn i kirken som før stod ute, og de som var inne i kirken, så ut alle sammen uten kongen, han ble stående og så seg ikke om. Erling og sønnene stilte opp hæren sin på begge sider av den vegen som gikk fra kirken til stua, og sønnene hans stod nærmest stua.

Da hele messen var sunget, gikk kongen like ut av kirken, han gikk foran gjennom manngarden, og så fulgte den ene etter den andre av hans menn. Da han kom hjem til huset, gikk Erling framfor døra, bøyde seg for kongen og hilste ham. Kongen svarte og bad Gud hjelpe ham. Så tok Erling ordet: "Jeg har hørt at Asbjørn, min frende, har kommet i skade for

å gjøre en stor ugjerning, og det er leit om det har hendt noe slikt, konge, som De er misfornøyd med. Jeg kommer for her nå for å by forlik og bøter for ham, så store som De sjøl vil fastsette, men til gjengjeld vil jeg han skal få ha liv og lemmer og rett til å være i landet."

Olav går gjennom manngarden av Erlings menn. Ill. E. Werenskold

Kongen svarte: "Jeg synes det ser ut til at du mener du har Asbjørns sak helt i di hand nå, Erling. Jeg skjønner ikke hvorfor du later som du byr forlik for ham; du har vel dradd sammen denne folkehæren fordi du tenker at denne gangen vil du rå mellom oss." Erling sa: "De skal rå, men rå slik at vi skilles forlikte." Kongen sa: "Tenker du å skremme meg, Erling? Er det derfor du har så mye folk?" "Nei," sa han. "Ja ligger det noe annet under, så kommer ikke jeg til å flykte nå."

Erling sa: "Du trenger ikke å minne meg om at hver gang vi har møttes hittil, så har jeg hatt lite folk å sette mot deg. Men jeg vil ikke legge skjul på hva jeg har i sinne; jeg vil vi skal skilles forlikte. Eller skulle jeg tro jeg ikke kommer til å prøve flere møter mellom oss." Da var Erling rød som blod i ansiktet. Nå gikk biskop Sigurd fram og sa til kongen: "Herre, jeg ber Dem høre på meg for Guds skyld, og forlike Dem med Erling på de villkår han byr Dem, slik at denne mannen får ha fred på liv og lemmer, men De alene skal rå for alle fredsvilkårene." Kongen svarte: "De skal rå."

Da sa biskopen: "Erling, gi kongen den trygd han vil ha, og siden skal Asbjørn gi seg i kongens makt og be om grid." Erling gav trygd, og kongen tok imot. Så gikk Asbjørn og bad om grid og gav seg i kongens makt og kysset kongen på handa. Da gikk Erling bort med hæren sin; de hilste hverandre ikke.

Nå gikk kongen inn i huset, og Asbjørn fulgte ham; der satte kongen opp forliksvilkårene og sa så: "Første villkår i forliket, Asbjørn, er det at du skal følge den landsens lov som byr at den mann som dreper kongens tjenestemann, skal sjøl påta seg samme tjeneste, om kongen vil.

Nå vil jeg at du skal påta deg den årmannsstillingen som Sel-Tore har hatt, og styre garden for meg her på Avaldsnes." Asbjørn sa det skulle bli som kongen ville. "Men jeg må likevel først hjem til garden min og ordne opp der." Kongen gikk gjerne med på det. Han drog derfra til et annet gjestebud som ble gjort for ham.

Asbjørn gav seg på veg hjem med følget sitt, som hadde ligget gjemt i ei vik hele tida mens Asbjørn var borte; de hadde fått høre hva det var på ferde med ham og ville ikke seile bort før de visste hva enden ble på det. Så gav Asbjørn seg i veg og stanset ikke før han kom nordpå til garden sin ut på våren. Han ble kalt Asbjørn Selsbane.

Asbjørn hadde ikke vært lenge hjemme før de møttes, han og frenden hans, Tore, og de talte med hverandre. Tore spurte Asbjørn nøye ut om ferden, og om alt som hadde hendt der, og Asbjørn fortalte alt som det hadde gått for seg. Da sa Tore: "Du synes vel du er kvitt den skammen nå, at du ble ranet i høst?" "Ja, det er så," sa Asbjørn, " eller hva synes du, frende?" "Det skal jeg snart si," sa Tore. "Forrige gang du seilte sør i landet, ble det til stor skam, men det stod da til å rette på. Men denne ferden blir til skam for både deg sjøl og frendene dine, om det skal bli til det at du blir kongens trell og jamngod med slik en usling som denne Tore Sel. Vær nå så mye til kar at du heller blir sittende her på eiendommen din! Vi, dine frender, skal hjelpe deg, så du aldri kommer i en slik knipe mer."

Asbjørn syntes det hørtes lovende, og før de skiltes, han og Tore, hadde de slått fast dette; han skulle bli boende på garden sin og aldri komme til kongen mer og heller ikke gå i hans tjeneste. Og det gjorde han, ble hjemme på gardene sine.

Etter at kong Olav og Erling Skjalgsson hadde møtt hverandre på Avaldsnes, tok stridighetene mellom dem til igjen, og de vokste slik at det til slutt var fullt fiendskap mellom dem